

PŘEHLED VÝZKUMŮ

57-1

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 57
Volume 57

Číslo 1
Issue 1

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Barbora Tesařová
Software Software	Adobe InDesign CC
Fotografie na obálce Cover Photography	Zelená Hora (okr. Vyškov). Starobronzový kamenný segment. Zelená Hora (Vyškov District). Early Bronze Age stone segment.
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design, s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2016
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2016 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

ENEOLIT ENEOLITHIC ÄNEOLITHIKUM

BABICE (K. Ú. BABICE U ŠTERNBERKA, OKR. OLMOUC)

„Dlouhé“. MMK (?), KZP. Sídliště. Hrob se žlábkem. Záchranný výzkum.

Při archeologickém výzkumu na stavbě polní cesty protínající silnici Babice – Mladějovice ležící severozápadně od obce (lokalizace: S-JSTK /X:Y/ - 1105597.91: 545196.53; 1105371.32: 544932.18) bylo zkoumáno sídliště (21 objektů) a kostrový hrob. V sídlištních objektech byly nalezeny nepatrné zlomky keramiky a mazanice, které lze datovat do eneolitu (MMK?). V obdélné hrobové jámě (2,4 × 1,5 × 0,48 m) byl uložen kostrový pohřeb ve skrčené poloze na pravém boku s orientací severovýchod – jihozápad a s obličejem obráceným k východu. Špatně dochovaný skelet náležel dospívajícímu či dospělému jedinci, u něhož nelze antropologickými metodami určit pohlaví. Mimo štípané industrie (čepel) pod levou stehenní kostí hrob neobsahoval výbavu. Kolem hrobové jámy byl zaznamenán kruhový žlábek o průměru 4,95 m (obr. 1). Žlábek měl mísovitý řez s maximální šířkou 0,42 m a hloubkou 0,25 m. Lze tedy předpokládat, že byl hrob obklopen dřevěným plotem či překryt kruhovou mohylou, která se nedochovala. Hrob předběžně datujeme do období kultury se zvoncovitými poháry.

Marek Kalábek, Lukáš Štín

Obr. 1. Babice, „Dlouhé“. Hrob kultury zvoncovitých pohárů s kruhovým žlábkem.

Abb. 1. Babice, „Dlouhé“. Grab mit dem Kreisgraben der Glockenbecherkultur.

Resumé

Babice (Kat. Babice u Šternberka, Bez. Olomouc), „Dlouhé“. MBK (?), Glockenbecherkultur. Siedlung, Grab mit dem Kreisgraben. Rettungsgrabung.

BRODEK U PROSTĚJOVA (OKR. PROSTĚJOV)

„Pazderný“. KZP. Sociokultovní architektura – kalendárium (?). Záchranný výzkum.

Ve dnech 15. dubna až 21. května 2015 provedlo prostějovské pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou mimoúrovňové křižovatky nově propojující rychlostní komunikaci R46 s městysem Brodek u Prostějova. Na skryté ploše byla zjištěna archeologická struktura (obr. 2), která se již na první pohled diametrálně odlišovala od dosud známých prostorových schémat běžných pravěkých sídlišť nebo pohřebišť (ZM ČR 1:10 000, list 24-24-22, okolí bodu o souřadnicích 234:118). Tuto tvořily dvě souběžné řady kruhových jam sloužících k ukotvení mohutných dřevěných sloupů (obr. 3, zetlelé dřevo bezpečně indikováno v terénu i geochemicky – tzv. Brongersovou metodou, *cf.* např. Hlavica *et al.* 2011), tvořících tak s geometrickou přesností rozložené linie orientované striktně ve směru východ – západ. Vnitřní plochu o rozměrech cca 20 × 4 m od východu uzavírala dvojice obdobných „sloupových jam“ a na straně západní na ní navazovala čtveřice velkých obdélných jam rozložených opět do přesně „projektovaného“ obrazce. Zmíněné obdélné jámy skrývaly na svých dnech početné kolekce charakteristických keramických nádob (především zvoncovitých pohárů s příznačným dekorem – obr. 4), kamenné nátepní destičky lukostřelců, korálky z jantaru a kostí, ozdoby ze stříbra a zlata, kolekci kamenů interpretovaných jako nástroje řemeslníka – kovotepce a dokonce i petrifikované zbytky textilie původně obalující jednu z nádob. Svým charakterem tak ponejvíce připomínaly bohatě vybavené mužské hroby příslušníků staršího vývojového úseku kultury zvoncovitých pohárů, které však postrádaly jakýchkoliv stop po přítomnosti lidských kosterních pozůstatků (ověřeno i laboratorně pomocí sta-

novení obsahu fosfátů v půdě, k metodě *cf.* např. Prokeš *et. al.* 2013) a lze je tak označit za „hroby“ symbolické, případně za jámy kultovního účelu. Přířímou souvislost mezi popsanými komponentami posléze potvrdily i nálezy kamenných nátepních destiček nepochybně záměrně uložených hned do tří z dvaceti zachycených sloupových jam (obr. 5), snad ve funkci „stavební obětiny“. Ve východní části archeologicky pozitivní plochy byly dále zachyceny dvě řady drobnějších kúlových jamek (snad doklad lehčího nadzemního přístřešku?) a větší zastřešená jáma, která ve svém zánikovém horizontu obsahovala osamocené torzo nádoby mladšího úseku kultury zvoncovitých pohárů (dokládající tedy možné dlouhodobější využití místa). Dále k západu byl zjištěn liniový útvar v podobě mělkého příkopu?, který naznačuje možnou existenci kruhového ohrazení, snad obřadního výše popsanou „centrální plochu“.

Pro nastíněnou terénní situaci nenacházíme v kontinentální Evropě pozdního eneolitu žádných odpovídajících analogií – lze v ní však spatřovat nejen myšlenkovou tradici středoevropských neolitických sociokultovních architektur (tzv. „rondelů“), ale i prvky objektů typu „henge“ známých ze západní Evropy a Britských ostrovů (*cf.* např. Podborský 1992, 91–106, 114–123; Podborský 2006, 139–145, 190–200; zde též rozsáhlá literatura k danému tématu). Nepochybně i v tomto případě šlo o předem promyšlenou stavbu odrážející tehdejší znalosti geometrie a snad i astronomie – spojující více možností svého využití, od potřeb sociálních a kultovních, až po možné uplatnění při sledování pohybu nebeských těles a tím též uchopení nám dnes zcela samozřejmé fyzikální veličiny – času (k jednomu z možných využití stavby jako „kalendária“ podrobněji Fojtík 2015).

Pavel Fojtík

Obr. 2. Brodek u Prostějova. Brodecká „svatyně“ pohledem z ptačí perspektivy.

Fig. 2. Brodek u Prostějova. Brodek „sanctuary“ from bird's eye view.

Literatura

Fojtík, P. 2015: Brodek u Prostějova - záhadné „kalendárium“ pozdní doby kamenné. *Střední Morava: vlastivědná revue* 40, 92–97.

Hlavica, M., Petřík, J., Prokeš, L., Šabatová, K. 2011: Evaluation of Phosphate Analysis and the Brongers Method of Detecting Decomposed Wood, Human Tissue and Organic Goods in a Bell Beaker Grave at Těšetice-Kyjovice, Czech Republic. *Interdisciplinaria Archaeologica Natural Sciences in Archaeology* 2, 85–94.

Podborský, V. 1992: Poznámky ke kruhovým architekturám pravěké a raně historické Evropy. *Pravěk NŘ*, 1991/1, 90–148.

Podborský, V. 2006: *Náboženství pravěkých Evropanů*. Brno: Masarykova univerzita.

Prokeš, L., Petřík, J., Beran, V., Vlach, M., Humpola, D., Šmerda, J., Hlavica, M., Sova, E. 2013: Možnosti statistické a prostorové analýzy hodnot půdních fosfátů na příkladě sekundárně narušených hrobů z Hodonic a Kyjova. In: O. Chvojka (ed.): *Archeologické prospekce a nedestruktivní archeologie v Jihočeském kraji, kraji Vysočina, Jihomoravském kraji a v Dolním Rakousku. Sborník z konference, Jindřichův Hradec 6. 3. – 7. 3. 2013*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 229–236.

Resumé

Brodek u Prostějova (Prostějov Dist.), „Pazderný“. This shorter article briefly describes a recent archaeological

Obr. 3. Brodek u Prostějova. Negativ mohutného dřevěného sloupu.

Fig. 3. Brodek u Prostějova. Negative of a massive wooden stake.

find consisting in a very unusual layout structure discovered during the construction of a motorway overpass near the township of Brodek u Prostějova. The layout is much different from the previously known layouts of prehistoric settlements or burial grounds. In this case, it was a well-planned structure clearly reflecting the then-known information about geometry and possibly even astronomy. It is assumed that this building was a multi-purpose building, fulfilling social and cultic needs and possibly serving as a place for observing the movement of celestial bodies - thanks to which the people were able to grasp the modern-day physical quantity of time. It was built by the peoples of the Bell Beaker culture almost 4,500 years ago. In terms of its age and appearance, it begs comparison with the megalithic architecture of Western Europe and the British Isles, including the worldwide famous and legendary Stonehenge. The system of “wooden poles of Brodek” can quite easily be used for the recording, and possibly anticipation, of lunar eclipses, which leads us to the assumption that this structure could have been used as a “shrine dedicated to the dying and reborn Moon” (Fojtík 2015).

Obr. 4. Brodek u Prostějova. Skupina bohatě plošně zdobených zvoncovitých pohárů.

Fig. 4. Brodek u Prostějova. Group of rich decorated bell-beakers.

Obr. 5. Brodek u Prostějova. Báze dřevěného sloupu a „stavební obětina“.

Fig. 5. Brodek u Prostějova. Base of a wooden stake and a „building sacrifice“.

DAMBOŘICE (OKR. HODONÍN)

„Spálený“. Eneolit. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během záchranného archeologického výzkumu při stavbě dopravní a technické infrastruktury pro rodinné domy bylo prozkoumáno 16 archeologických objektů z různých období pravěku (viz oddíly Neolit, Doba bronzová a Doba železná). Na ZM ČR 1:10 000, list 24-43-24, je v prostoru stavby uvedena poloha „Spálený“. V souřadnicovém systému S-JTSK je místo výzkumu dáno souřadnicemi: X= -57724,08; Y= -1179815,50.

Jednu prozkoumanou skupinu zahloubených objektů tvoří pozůstatky sídliště, které se zde rozkládalo v období staršího eneolitu. Jedná se o dvě zásobní jámy, prostorově rozsáhlou stavební jámu, blíže neinterpretovanou sídlištní jámu a menší kúlovou jamku. Vedle nalezené běžné keramické produkce stojí za zmínku nález, který byl učiněn na dně jedné zásobní jámy. Jde o nález střepu zdobeného brázděným vpichem. Tento keramický úlomek tak nečekaně rozmnožil naše představy o rozšíření tohoto typu výzdoby na Moravě.

Marek Lečbych

Resumé

Dambořice (Hodonín Dist.), „Spálený“. An Eneolithic settlement was detected thanks to a rescue excavation in 2015. Five settlement features were excavated.

DOLANY (K. Ú. DOLANY U OLOMOUCE, OKR. OLMOUC)

Centrum obce – okolo kostela sv. Matouše. KNP. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při revitalizaci centra obce okolo kostela sv. Matouše a základní školy v Dolanech u Olomouce (lokalizace: S-JSTK /X:Y/ - 1116111.99; 541226.19) byl v září a říjnu 2015 proveden Archeologickým centrem Olomouc záchranný archeologický výzkum na stavbě nových komunikací a ve výkopech pro kanalizaci. Stavba narušila 18 objektů datovaných do neolitu (LnK), eneolitu (KNP), mladší doby bronzové (KLPP) a novověku (18. – 19. století).

Východně od kostela sv. Matouše byla ve výkopu pro kanalizaci narušena zásobní jáma datovaná keramikou do mladšího stupně KNP (bolerázský stupeň). Ze zásypu pochází bohatá kolekce keramiky (např. mísa, hrnec s románskou lizénou), štípané industrie a mazanice.

Marek Kalábek